

Velskrevet og tilgjengelig om mediebruk og demokrati

Kim Tallerås

Førsteamanuensis, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag, OsloMet – storbyuniversitetet

kim.talleras@oslomet.no

**Hallvard Moe, Jan Fredrik Hovden, Brita Ytre-Arne,
Tine Figenschou, Torgeir Uberg Nærland, Hilde Sakariassen,
Kjersti Thorbjørnsrud**

Informerte borgere? Offentlig tilknytning, mediebruk og demokrati

ISBN: 9788215036496, Oslo: Universitetsforlaget, 2019

«Informerte borgere?: Offentlig tilknytning, mediebruk og demokrati» oppsummerer et av de første prosjektene som er gjennomført under forskningsrådets program for kultur- og mediefeltet, KULMEDIA¹. Prosjektet ble ledet av professor Hallvard Moe fra Universitetet i Bergen og har resultert i en rekke konferansebidrag og forskningsartikler². Boka oppsummerer funn og innsikter gjennom ni kapitler og drøye 200 sider samskrevet av prosjektets medlemmer. Funnene stammer hovedsakelig fra en omfattende intervju- og dagbokundersøkelse og en landsrepresentativ spørreundersøkelse, fra henholdsvis 2016 og 2017. Empirien beskriver aspekter av medie- og kulturbruk, men også refleksjoner om borgerrollen, sosiale- og økonomiske bakgrunner og holdninger til aktuelle nyhetssaker.

I en annen bok som får mye oppmerksomhet når denne anmeldelsen skrives, hevder president Trumps tidligere sikkerhetsrådgiver John Bolton at presidenten på et tidspunkt trodde Finland var en del av Russland. Hvis dette stemmer, er det selvsagt først og fremst skremmende gitt Trumps posisjon. Samtidig er slike eksempler på uvitenhet del av en større fortelling som vi ofte humrer litt av, om ikke bare presidenters, men også om den jevne amerikanske borgers uvitenhet. Innenfor forskningen brukes kunnskapsnivå av og til som en måleenhet når man skal undersøke hvorvidt en gruppe oppfyller idealet om å være informerte «nok», eller «gode nok borgere» som evner å skjønne sitt samfunnsansvar ved for eksempel et politisk valg. «Informerte borgere?» går umiddelbart, og gjennom hele boka, i

1. Presentasjon av KULMEDIA-programmet på nettsiden til Norges Forskningsråd: <https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/programmer/kulmedia/>

2. Prosjektets nettside med lenker til publikasjoner: <https://www.uib.no/prosjekt/mecin>

rette med en slik forståelse av forholdet mellom borger og samfunn. «...kravet om at vi skal være informerte, er, som vi skal argumentere for, den første feilslutningen» heter det i andre avsnitt av innledningskapitlet. For det er ikke bare amerikanere som kan være uvitende, de fleste av oss kan bomme på fakta uten at vi er dårlige borgere av den grunn.

Til fordel for idealet om den «informerte borger» fremhever forfatterne borgernes «offentlige tilknytning»: «Det vesentlige for samfunnsorienteringen er ikke om folk er fullt ut informerte borgere, men om de har solide veier til offentligheten som kan mobiliseres når engasjement og handling kreves av enkeltborgeren. [...] Offentlig tilknytning beskriver hvilke konkrete saker eller tema en person er opptatt av, hvordan denne personens mediebruk inngår i hverdagslivet for øvrig, og hvordan dette henger sammen med grunnleggende livsstilvalg og sosiokulturelle ressurser» (s. 14). Videre i innledningskapitlet diskuteres dette perspektivet opp mot Habermas og deliberativ teori. Dette er en kompleks diskusjon, som nok er mer utbrodert i forskningsprosjektets artikler³, men bokas innledende drøfting gir et fint springbrett for leseren inn i tolkningen av det empiriske materialet. Dette gjennomgående perspektivet (som avslutningsvis i boka ender opp i noen normative vurderinger) burde også være et godt utgangspunkt for debatt.

I tillegg til prosjektleder Moe, står Jan Fredrik Hovden, Brita Ytre-Arne, Tine U. Figenschou, Torgeir U. Nærland, Hilde Sakariassen og Kjersti Thorbjørnsrud oppført som medforfattere. I bokas forord gjøres det rede for arbeidsdeling og bidrag. Selv om bidragsytterne kan knyttes til ulike kapitler er teksten utformet som en monografi, med et felles «vi» som avsender. Det å gjøre boka til en sammenhengende tekst, og ikke til en antologi som vel er mer utbredt i den prosjektoppsummerende sjangeren, er et ambisiøst men befriende grep. Én av farene kunne være å ende opp i en litt stiv rapportform. I dette tilfellet lykkes forfatterne med å plassere de enkelte funnene og refleksjonene inn i en større sammenheng uten at det blir kjedelig underveis. Kapitlene ligger tett på felles empiri og det teoretisk og polemiske utgangspunktet. Språket er noenlunde samkjørt og det refereres gjennomgående til funn og beretninger på tvers av kapitlene.

Boka består altså av ni kapitler. Etter innledningen følger fire kapitler om henholdsvis mediebruk, nyhetsbruk, sosiale medier og kulturbruk. Kapittel 6 oppsummerer disse bruksstudiene og samler funnene langs noen vesentlige hovedlinjer. To av disse linjene er mer beskrivende enn andre. Den ene handler om i hvilken grad informantene bruker tradisjonelle eller moderne mediekkanaler og tilknytningsformer, den andre om deres avstand (reell eller opplevd) til nasjonale eliteoffentligheter. Langs og på tvers av disse linjene finner forfatterne ulike grupperinger som skiller seg til dels drastisk når det gjelder både medierepertoar og veier til offentligheten. En del av funnene som rapporteres i disse kapitlene stammer fra statistiske faktoranalyser. De visuelle illustrasjonene over akser og klustere er gode, men også intrikate. I boka har man valgt å redegjøre for metodene i et eget vedlegg som kan føre til en litt blaug frem og tilbake. Fotnoter og referanser er også samlet i en egen avdeling bakerst i boka. Noen vil kanskje savne detaljer og redegjørelser underveis, men rekkefølgen bidrar også til at boka oppleves som et stykke solid og ikke minst tilgjengelig forskningsformidling.

I kapittel 7 videreføres analysene med et klasseperspektiv som forklarer og utdyper noen av grupperingene. Kapittel 8 handler om *alarmerte* informanter som i hovedsak er skeptiske til innvandringspolitikken og medienes dekning av denne. Disse borgerne utviser et sterkt engasjement basert på en «dyp uro over samfunnsutviklingen og en lav tiltro til at etablerte

3. Se for eksempel Hallvard Moes artikkel fra 2020 «Distributed Readiness Citizenship: A Realistic, Normative Concept for Citizens' Public Connection» publisert i tidsskriftet *Communication theory* (<<https://academic.oup.com/ct/article/30/2/205/5670449>>)

demokratiske institusjoner finner bærekraftige løsninger». De har en «smal, men intens» oppkobling til offentligheten.

Kapittel 9 oppsummerer: Til tross for at ulike grupperinger har vidt forskjellige innganger til offentligheten, og at disse grupperingene ser ut til å forsterkes av klasse, er norske borgere «omtrentlig informerte og sporadisk overvåkende». De fleste følger fortsatt med på nyheter, for eksempel via en utstrakt bruk av smarttelefonen, og de fleste av oss har også noen andre veier til i alle fall deler av offentligheten. Vårens Korona-isolasjon, hvor er et stort behov for effektiv informasjonsflyt har svart seg i økt tillitt til mediene, viser noe av dette i praksis. Så da blir spørsmålet om det er bra nok?

Forfatterne hevder at borgeren som et minimum bør være beredt på å bruke både medierte og ikke-medierte veier til offentligheten når det er nødvendig: «Våre krav til borgeren handler om å drive overvåking, i hvert fall av deler av offentligheten, utstyre seg med et tillitvekkende, bredt orientert sosiale nettverk, og kanskje ta et tak på noen få felt og holde seg orientert der.» Forfatterne peker videre på at tiltak, særlig ovenfor de med svakest tilknytning, bør være å «sikre kvalitetsinformasjon gjennom gratiskanaler som treffer borgerne der de er [...]», som for eksempel rikskringkasting og bibliotek. På en slik bakgrunn ville det være spennende om noen så funnene fra dette prosjektet i sammenheng med undersøkelser om hvordan slike veietablerte offentlige tjenester fungerer som veier til dagens offentligheter. Og man hadde ikke trengt å gå lenger enn til andre KULMEDIA-prosjekt for å finne noen interessante «matcher».

Boka har noen få (men gode) sider som diskuterer informantenes opplevelser av ekko-kamre og filterbobler. Hvis anmelderen skulle utsette noe på en ellers velskreven og på alle måter interessant bok som bidrar med viktig kunnskap om mediebruk og veier til offentligheten, så savnes kanskje noe mer om algoritmer, informasjonspolitikk og konsekvenser av de nye plattformene som i stor grad preger moderne veiforbindelser.